

Pogledi

Sadejstvo avijacije i kopnenih snaga u neposrednoj vazduhoplovnoj vatrenoj podršci

General-major *ANGEL ONČEVSKI*

Sadejstvo između snaga angažovanih u borbenim dejstvima jedan je od najvažnijih principa pripreme, izvođenja i obezbeđenja borbenih dejstava u savremenom ratu.

Neposredna vazduhoplovna vatrena podrška jedan je od najefikasnijih načina podrške kopnenim snagama. Njena efikasnost zavisi od vremena reagovanja avijacije, neprekidnosti podrške, ekonomičnog trošenja borbenog resursa avijacije, efikasnosti upotrebe naoružanja, usklađenosti vatrenih udara avijacije i podržavanih jedinica, uspešnog savladavanja neprijateljevog sistema PVO i drugog.

Sadejstvo avijacije i jedinica kopnene vojske uslovljeno je razvojem sredstava ratne tehnike, promenama u organizacijskoj strukturi jedinica avijacije i kopnene vojske, oblicima i načinima izvođenja borbenih dejstava na kopnu i u vazдушnom prostoru. Osnovu za organizovanje sadejstva čini odluka komandanta za boj (operaciju).

Osnove za organizovanje i ostvarenje sadejstva razrađuju se u miru, proveravaju u praksi u okviru borbene i taktičke obuke i neprekidno usavršavaju prema promenama u razvoju sredstava ratne tehnike, taktici njihove upotrebe i načinu izvođenja borbenih dejstava na kopnu i u vazдушnom prostoru.

Vazduhoplovna vatrena podrška, prema obimu angažovanja borbene avijacije i efektima dejstva koji neposredno ili posredno utiču na uspeh borbenih dejstava kopnenih snaga, jedna je od najzastupljenijih vrsta podrške koju avijacija pruža kopnenim snagama. Iskustva iz lokalnih ratova, uključujući i rat u Persijskom zalivu (1991), pokazuju da na nju otpadaju oko dve trećine ukupnog naprezanja avijacije u okviru vazduhoplovne podrške kopnenim snagama. Neposredna vazduhoplovna vatrena podrška, u okviru ukupne vazduhoplovne

vatrene podrške, ima poseban značaj i u odnosu na posrednu podršku. Ona je u lokalnim ratovima obuhvatala, najčešće, više od 50 odsto ukupnog naprezanja avijacije u vatrenoj podršci kopnenim snagama.

U ratu u Koreji (1950–1953) preovladalo je mišljenje da je upotreba avijacije u posrednoj vazduhoplovnoj vatrenoj podršci kopnenim snagama, dejstvom po objektima i snagama u operativnoj dubini i pozadini neprijatelja, znatno celishodnija od angažovanja u neposrednoj vatrenoj podršci, za šta se mogla upotrebiti artiljerija kao najekonomičnije sredstvo podrške.¹ To je bila posledica američkog iskustva iz Drugog svetskog rata, u kojem se tok i ishod mnogih borbenih dejstava mogao rešiti masovnim bombardovanjem objekata u pozadini neprijatelja. U ratu u Koreji, međutim, takvo gledište pokazalo se neosnovano.

Savremena borbeni dejstva na kopnu karakteriše, pored ostalog, učešće i sadejstvo jedinica različitih vidova i rodova oružanih snaga. Masovna upotreba avijacije, uključujući i helikoptere, u svim oblicima borbenih dejstava kopnenih snaga znatno je povećala njihov zamah, dinamičnost i intenzitet. Svojim dejstvima, koja su neodvojivi, integralni deo ukupnih dejstava u svim sferama prostora, avijacija znatno doprinosi opštem uspehu bojeva i operacija kopnenih snaga.

Veliki prostorni zamah borbenih dejstava kopnenih snaga, angažovanje raznorodnih snaga i raznorodnih borbenih sredstava, obavljanje složenih zadataka u različitim zemljišnim, vremenskim i taktičkim uslovima, pri intenzivnim protivelektronskim dejstvima i stalnoj pretnji upotrebe ABH oružja, kao i pri izrazitom povećanju značaja faktora vreme u oružanoj borbi, nameću potrebu za organizovanjem, ostvarenjem i stalnim usavršavanjem sadejstva avijacije i kopnenih snaga na taktičkom i operativnom nivou. Stalni razvoj sredstava ratne tehnike, promene u organizacijskoj strukturi jedinica vidova i rodova oružanih snaga, oblicima i načinima izvođenja borbenih dejstava na kopnu i u vazdušnom prostoru daju poseban značaj organizovanju i ostvarenju sadejstva. To je uslovljeno, pre svega, procesom sve dubljeg uzajamnog prožimanja vidova oružanih snaga u domenu njihove borbene upotrebe i sve većom zavisnošću borbenih dejstava snaga jednog vida od dejstva drugog. U lokalnim ratovima se pokazalo da ni jedan

¹ „Vazduhoplovni glasnik“, 9/1952, str. 126.

operativni zadatak jedinice vida ili roda oružanih snaga ne obavljaju samostalno. Uspešno obavljanje tih zadataka umnogome je zavisilo od preciznosti planiranja, organizovanja i ostvarenja sadejstva grupacija različitih vidova i rodova oružanih snaga na svim nivoima rukovođenja i komandovanja.

Sadejstvo između snaga angažovanih u boju (operaciji) jedan je od najvažnijih principa pripreme, izvođenja i obezbeđenja savremenih borbenih dejstava, čiji uspeh znatno zavisi od stepena objedinjenosti i jasne koordinacije napora (dejstava) svih snaga prema jedinstvenoj zamisli i planu. Pojam „sadejstvo“ se često, u teoriji i praksi, shvata i tumači veoma usko i svodi samo na preduzimanje mera kojima se sprečava dejstvo po vlastitim snagama. Međutim, ono ima znatno širi i bogatiji sadržaj i smisao. Označava zajednička dejstva taktičkih i operativnih jedinica različitih rodova i vidova oružanih snaga, usklađena po cilju, mestu, vremenu i načinima izvođenja, ali i specifičnu međuzavisnost i svojevrsan uticaj rezultata dejstva raznorodnih snaga angažovanih u obavljanju opšteg zadatka prema jedinstvenoj zamisli i planu.

U članku želimo da ukažemo na osnovne karakteristike neposredne vazduhoplovne vatrene podrške kopnenim snagama u savremenim uslovima, te na neophodnost, mogućnost i specifičnost organizovanja i ostvarenja sadejstva avijacije i kopnenih snaga u tim dejstvima.

OSNOVNE KARAKTERISTIKE NEPOSREDNE VAZDUHOPLOVNE VATRENE PODRŠKE

Neposredna vazduhoplovna vatrena podrška, kao jedan od najsloženijih zadataka koji obavljaju jedinice borbene avijacije, različito se definiše u vojnostručnoj literaturi. Prema nekim izvorima, pod neposrednom vazduhoplovnom vatrenom podrškom podrazumevaju se jurišna dejstva avijacije po neprijateljevim objektima koji se nalaze u neposrednoj blizini rasporeda vlastitih jedinica. Drugi smatraju da neposredna vazduhoplovna vatrena podrška obuhvata organizovane udare borbene avijacije iz vazdušnog prostora po objektima u neprijateljevoj taktičkoj dubini čije uništenje ili neutralisanje neposredno utiče na tok i ishod boja (operacije). Prema vazduho-

plovno-kosmičkoj doktrini ratnog vazduhoplovstva SAD od 1984. godine, „bliska vazduhoplovna vatrena podrška ima za cilj da podrži dejstva na kopnu i moru napadima na neprijateljske ciljeve u velikoj blizini sopstvenih snaga na kopnu i moru“. Očigledno, suštinske razlike u navedenim definicijama nema, a zajedničko im je to da neposredna vazduhoplovna vatrena podrška obuhvata dejstva avijacije po neprijateljevim snagama i objektima koji se nalaze na relativno maloj udaljenosti od rasporeda vlastitih snaga.

Osnovni cilj neposredne vazduhoplovne vatrene podrške jeste da se kopnene snage podrže u pravo vreme i na pravom mestu, uz potpunu bezbednost sopstvenih snaga.

U neposrednoj vazduhoplovnoj vatrenoj podršci avijacija dejstvuje prvenstveno po ciljevima koji, zbog vremena, mesta, potrebnog stepena uništenja (neutralisanja) i drugog, ne mogu biti uništeni borbenim sredstvima podržavanih jedinica, a od čijeg uništenja ili neutralisanja znatno zavisi uspeh boja (operacije). Pri tome se dejstva avijacije integrišu i usklađuju sa vatrom i pokretom jedinica koje ona podržava. Objekti dejstva avijacije u neposrednoj vatrenoj podršci su, uglavnom, pokretni, malorazmerni, rastresito raspoređeni i različitog stepena otpornosti. Mogu iznenadno da se pojavljuju na bojištu, da dejstvuju i brzo nestanu (da se udalje na bezbedno odstojanje). Ti objekti su, po pravilu, dobro branjeni sredstvima PVO, kako sopstvenim (streljačkim, artiljerijskim i raketnim sistemima PVO malog i srednjeg dometa), tako i iz zona dejstva drugih sredstava PVO, najčešće raketnim sistemima PVO srednjeg i većeg dometa. Objekti dejstva avijacije u neposrednoj vatrenoj podršci kopnenim snagama mogu biti: živa sila na otvorenom prostoru i u rovovima (skloništa), oklopna i druga borbena vozila, artiljerija na vatrenim položajima, taktičke rakete klase zemlja-zemlja, komandna mesta, skladišta, i drugo.

Neposredna vazduhoplovna vatrena podrška je jedini i najefikasniji način podrške kopnenim snagama u slučajevima kada su objekti dejstva van dometa borbenih sredstava kopnenih snaga, kada ona ne mogu da ostvare dovoljnu koncentraciju vatre, kada postoji mogućnost da ciljevi nestanu sa bojišta pre nego što sredstva jedinica kopnene vojske mogu da dejstvuju po njima ili kada ostali uslovi (zemljište, ograničena vidljivost, neodgovarajući mesni uglovi, kada se vazduhoplovnim uboj-

nim sredstvima mogu postići veći efekti i slično) ne obezbeđuju efikasno dejstvo borbenih sredstava kopnenih snaga.

U neposrednoj vazduhoplovnoj vatrenoj podršci avijacija može da podržava napadna ili odbrambena dejstva, protivnapade, protivudare i druga slična dejstva kopnenih snaga. Tim njenim dejstvima pojačava se udarna moć kopnenih snaga i omogućava upotreba različitih borbenih sredstava i koncentracija vatre na najvažnije neprijateljeve snage i objekte. Dejstvima avijacije u neposrednoj vatrenoj podršci može se iznenaditi neprijatelj, omogućiti izvođenje planiranog manevra sopstvenim snagama i sprečiti manevar neprijatelja, sprečiti prodor oklopnih i drugih klinova u dubinu rasporeda sopstvenih snaga, obezbediti pregrupisavanje snaga i zatvaranje stvorenih breša.

Efikasnost neposredne vazduhoplovne vatrene podrške zavisi od više činilaca. Različiti autori prednost daju različitim činiocima, pri čemu se za iste činioce koriste različiti nazivi. Od onih koji se koriste u vojnostručnoj literaturi, kao najvažniji mogu se izdvojiti: pravovremenost obavljanja zadatka (vreme reagovanja); neprekidnost podrške; ekonomičnost trošenja borbenog resursa avijacije; tačnost dolaska na objekat dejstva, njegovo pronalaženje i raspoznavanje; efikasnost upotrebe naoružanja (ubojna sredstva); usklađenost vatrenih udara avijacije i podržavanih jedinica, i efikasnost savlađivanja neprijateljeve PVO.

Pravovremenost obavljanja zadatka. Povećanje manevarskih sposobnosti snaga i sredstava jedinica kopnene vojske, visok intenzitet i tempo izvođenja borbenih dejstava na kopnu, masovna upotreba različitih borbenih sredstava i mogućnost njihove iznenadne pojave na bojištu, brzog dejstva i nestajanja (promena položaja), i slično, zahtevaju da vreme od postavljanja zahteva za dejstvo avijacije do njenog udara po određenim objektima (vreme reagovanja) bude što je moguće kraće.

U ratu u Vijetnamu vreme reagovanja američke avijacije na zahteve jedinica kopnene vojske iznosilo je 30–45 minuta, od čega je formiranje i odobravanje zahteva trajalo oko deset, dostavljanje zahteva jedinicama avijacije – oko pet minuta, a ostalo vreme (15–30 minuta) bilo je potrebno za poletanje, let do cilja i napad. Na taktičkim vežbama snaga NATO u zemljama zapadne Evrope vreme reagovanja avijacije u neposrednoj vazduhoplovnoj vatrenoj podršci jedinicama kopnene vojske bilo je nešto duže – 40–90 minuta.

Vreme reagovanja avijacije može se skratiti na više načina: skraćivanjem vremena donošenja odluke o angažovanju avijacije i prenosa zahteva do izvršilaca (posada u pripravnosti na aerodromu ili u vazдушnom prostoru), što se postiže, između ostalog, uspostavljanjem direktnih kanala veze od komande jedinice kopnene vojske do aerodroma baziranja avijacije; skraćivanjem vremena za pripremu aviona za poletanje, što se može postići držanjem aviona i posada u najvišem stepenu pripravnosti na aerodromu ili u vazдушnom prostoru; skraćivanjem vremena leta od aerodroma baziranja (zone očekivanja) do objekta dejstva, što se postiže baziranjem bliže liniji borbenog dodira, odnosno određivanjem zona očekivanja bliže objektu dejstva; skraćivanjem vremena za pripremu posada za obavljanje zadatka, što se može postići prethodnom pripremom standardnih elemenata leta (marš-rute, manevra napada, varijante opterećenja aviona itd.).

Osnovni način dejstva avijacije u neposrednoj vazduhoplovnoj vatrenoj podršci jeste dejstvo iz pripravnosti na aerodromu – iz pripravnosti broj 1, izuzetno broj 2, ili iz pripravnosti na poletno-sletnoj stazi (u njenoj neposrednoj blizini). U tom slučaju, kako su pokazale praktične provere na vežbama poslednjih godina, vreme reagovanja može biti svedeno na 15–45 minuta.

Dejstvo iz pripravnosti u vazдушnom prostoru (iz zona očekivanja) omogućava znatno kraće vreme reagovanja u odnosu na dejstvo iz pripravnosti na aerodromu, ali se zbog neekonomičnosti primenjuje ređe, pre svega:

- kada se zahteva dejstvo avijacije u najkraćem mogućem roku;

- kada je dejstvo u prihvatljivom roku iz pripravnosti na aerodromu teško ostvarljivo, a velika je verovatnoća da će avioni koji polete u zonu očekivanja biti i angažovani za dejstvo po određenim objektima;

- za obavljanje posebnog zadatka, koji zahteva isključivo dejstvo iz pripravnosti u vazдушnom prostoru, ali za kraće vreme (u kritičnim fazama izvođenja borbenih dejstava).

Zavisno od situacije na kopnu i u vazдушnom prostoru, dejstvo iz pripravnosti u vazдушnom prostoru može biti neprekidno tokom dana, ili periodično – u svitanje, sumrak, u uslovima nejasne situacije na bojištu, prekida (narušenih) veza

komandovanja i sadejstva, i slično. Vreme reagovanja može se skratiti i izdavanjem zadataka posadama aviona posle poletanja, čime se skraćuje vreme za njihovu pripremu, ali je u tom slučaju neophodna visoka obučenost i uvežbanost pilota, pripremljenost za više varijanata dejstva, univerzalnost bojnog kompleta aviona koji omogućava uništenja različitih ciljeva i razvijen sistem komandovanja i navođenja. Za avione koji dejstvuju iz pripravnosti u vazдушnom prostoru treba, kad god je to moguće, odrediti rezervne ciljeve. Ukoliko se ne pojave ciljevi koji se očekuju u toku dežurstva određene grupe aviona u zoni očekivanja, treba ih, po isteku određenog vremena, uputiti na rezervne ciljeve i tako korisno upotrebiti letove. Avioni sa vertikalnim poletanjem i sletanjem (VTOL) omogućavaju relativno kratko vreme reagovanja jer baziraju na uređenim površinama bliže liniji borbenog dodira (objekta dejstva). Osim kratkog vremena reagovanja, koje u pojedinim slučajevima – kada je udaljenost površina baziranja aviona do objekta dejstva 50 km – ne premašuje 10–12 minuta, što je praktično provereno na brojnim vežbama u zemljama zapadne Evrope, te avioni mogu u toku dana ostvariti veliki broj borbenih letova (8–10).²

Neprekidnost podrške. Neprekidnost dejstva avijacije (danas i noću, u povoljnim i složenim meteorološkim uslovima, u svako doba godine) jedan je od značajnih zahteva savremenog rata kako u vazдушnom prostoru, tako i na kopnu i moru. Jedinice kopnene vojske borbeno dejstvo izvode u svim vremenskim uslovima i u svako doba godine, pa je zahtev za njenom neprekidnošću i pred neposrednom vazduhoplovnom vatrenom podrškom sasvim razumljiv. Neprekidnost vazduhoplovne vatrene podrške uopšte, a neposredne posebno, uslovljena je mogućnošću obezbeđenja pravovremenih i pouzdanih podataka o objektima dejstva, letno-tehničkim karakteristikama aviona (sposobnost da leti u svim vremenskim uslovima), mogućnostima njegove opreme za otkrivanje i identifikaciju ciljeva na kopnu, kao i nišanske opreme i ubojnih sredstava da precizno pogode i sigurno unište ili neutrališu cilj.

² Britanski avioni VTOL, tipa *Harrier*, na vežbama u Nemačkoj izvodili su po osam letova dnevno, u trajanju od po 30 minuta, svaki sa improvizovanih letelišta blizu linije borbenog dodira. Za devet dana 28 aviona *Harrier* izvelo je 1.120 letova, pri čemu su piloti izvodili, prosečno, po 5-6 letova dnevno.

Savremeni borbeni avioni opremljeni su pilotažnim i nišansko-navigacijskim uređajima i naoružani ubojnim sredstvima koja im omogućavaju efikasno dejstvo po različitim ciljevima, uključujući i pokretne i malorazmerne, u gotovo svim vremenskim uslovima. Ipak, u lokalnim ratovima na Bliskom istoku i u ratu za Foklande avijacija je noću izvela svega dva odsto letova za vatrenu podršku od ukupnog broja borbenih letova. U ratu u Persijskom zalivu (1991) taj procenat je bio znatno veći, zahvaljujući masovnijoj upotrebi aviona treće generacije (*Tornado*, *F-15*, *F-16* i slično), aviona stelte-tehnologije (*F-117*) i savremenih vođenih ubojnih sredstava. Međutim, avioni ranijih generacija, kojih još uvek ima u znatnom broju u naoružanju ratnih vazduhoplovstava mnogih zemalja, među kojima i našem, ne mogu efikasno da dejstvuju po ciljevima na kopnu pri ograničenoj vidljivosti (noću i u složenim meteorološkim uslovima danju). U tom slučaju, neposredna vazduhoplovna vatrena podrška jedinicama kopnene vojske ograničena je, uglavnom, samo na dobru vidljivost cilja, tj. moguća je danju u povoljnim meteorološkim uslovima i noću pri veštačkom osvetljavanju cilja, što znatno umanjuje njenu efikasnost, odnosno ne može se ostvarivati neprekidno.

Ekonomično trošenje borbenog resursa avijacije. Ekonomija snaga i sredstava, kao jedan od važnih principa rata, značajno je načelo i u izvođenju neposredne vazduhoplovne vatrene podrške. Racionalno trošenje borbenog resursa avijacije uslovljeno je time što su potrebe za vazduhoplovnom vatrenom podrškom jedinica KoV u savremenim uslovima mnogo veće nego ranije i, uglavnom, premašuju mogućnosti avijacije. Pored toga, sadašnji borbeni avioni su veoma skupi, pa ih i zbog toga treba racionalno koristiti. Naime, u neposrednoj vazduhoplovnoj vatrenoj podršci jedinicama kopnene vojske avijaciju treba upotrebljavati prvenstveno na glavnim pravcima (na težištu napada – odbrane) i za uništenje (neutralisanje) objekata koje je nemoguće uništiti sredstvima kopnene vojske. Cepkanje odobrenog naprezanja na veliki broj objekata dejstva i njegovo neracionalno, preterano brzo trošenje treba izbegavati, jer, pored malog efekta, to može učiniti da u najkritičnijim fazama boja (operacije) vatrena podrška izostane zbog prethodno utrošenog odobrenog naprezanja.

Tačnost dolaska na objekat dejstva, njegovo pronalaženje i raspoznavanje. Velika brzina reagovanja avijacije, neprekidnost podrške, ekonomično trošenje resursa i drugi činioci koji utiču na efikasnost dejstva avijacije gube smisao ukoliko posade aviona ne dođu tačno na objekat dejstva, ne pronađu ga i raspoznaju, a zatim i unište. Savremena nišansko-navigacijska oprema aviona poslednjih generacija omogućava visoku tačnost (po mestu i vremenu) dolaska u rejon objekta dejstva, njegovo brzo pronalaženje i raspoznavanje gotovo u svim vremenskim uslovima. Korišćenjem podataka sa satelitskih navigacijskih sistema, kao što je, na primer, američki sistem NAVSTAR, postiže se visoka tačnost dolaska na cilj nezavisno od vremenskih uslova, što je i praktično pokazano u ratu u Persijskom zalivu. Međutim, posade aviona ranijih generacija, koji nisu opremljeni takvim uređajima, ne mogu da postignu tako visoku tačnost dolaska na cilj i toliku brzinu njegovog pronalaženja i raspoznavanja u uslovima ograničene vidljivosti. U tom slučaju sposobnost pilota za vođenje aviona vizuelnom orijentacijom, vizuelno pronalaženje i raspoznavanje objekata dejstva, određivanje daljine do cilja pomoću oka itd. imaju poseban značaj u neposrednoj vazduhoplovnoj vatrenoj podršci. Za lakše i brže otkrivanje ciljeva koriste se njihovi demaskirajući znaci – dim, prašina, tragovi od točkova i gusenica, trase lansiranih raketa klase zemlja-zemlja ili zemlja-vazduh itd.

Efikasnost upotrebe naoružanja (ubojna sredstva). Visoka preciznost pogađanja i visoka verovatnoća uništenja objekta dejstva jedan je od osnovnih zahteva upotrebe vazduhoplovnog naoružanja u vatrenoj podršci. Iskustvo iz lokalnih ratova na Bliskom istoku, posebno iz rata u Persijskom zalivu, pokazalo je da se upotrebom vođenih ubojnih sredstava postiže visoka verovatnoća pogađanja i uništenja različitih objekata na zemlji, uključujući i pokretne i malorazmerne. Njihovim lansiranjem (otkačivanjem) van granica zone dejstva sredstava neposredne PVO objekta postiže se visoka bezbednost posada i aviona. Međutim, zbog visoke cene, upotreba vođenih ubojnih sredstava još uvek je relativno mala – do rata u Persijskom zalivu nije prelazila pet, a u tom ratu je dostigla jedva nešto više od sedam odsto. Stoga se može opravdano računati na to da će borbena avijacija u vatrenoj podršci još dugo dejstvovati

pretežno nevođenim ubojnim sredstvima, čija je verovatnoća pogađanja znatno manja od one za vođena ubojna sredstva.

Usklađenost vatrenih udara avijacije i podržavanih jedinica. Tačna usklađenost vatrenih udara avijacije i podržavanih jedinica po mestu, vremenu i objektima jedan je od značajnih preduslova za maksimalno iskorišćenje borbenih potencijala i efekata dejstva borbenih sredstava. Precizno usklađivanje udara iz vazdušnog prostora i sa kopna, na bojištu, neophodno je pri raspodeli ciljeva između avijacije i jedinica kopnene vojske, određivanju redosleda dejstva i linija razgraničenja (zone odgovornosti), kao i za bezbednost sopstvenih snaga (sprečavanje dejstva po sopstvenim snagama i sredstvima). Pri usklađivanju dejstva avijacije i jedinica kopnene vojske treba polaziti od toga da avijacija dejstvuje po objektima koje je teško ili nemoguće uništiti sredstvima kopnene vojske. Dejstva aviona i borbenih sredstava jedinica kopnene vojske u jedinstvenoj borbenoj zoni razgraničavaju se po vremenu i linijama. Proces usklađivanja vatrenih udara avijacije i jedinica kopnene vojske znatno usložavaju raznovrsnost, pokretljivost i različit stepen otpornosti ciljeva na bojištu, nepredvidivost toka borbenih dejstava neprijatelja, obilje mogućih taktičkih varijanata i postupaka (scenariji), otežano prikupljanje, obrada, prikazivanje i prenos podataka o situaciji na kopnu i u vazdušnom prostoru.

Efikasnost savlađivanja neprijateljeve PVO. Savlađivanje neprijateljeve PVO veoma je aktuelan problem, pa se njegovim rešavanjem bave vojni stručnjaci svih zemalja. On je posebno aktueliziran nakon uvođenja u naoružanje raketnih sistema PVO različitog domena i sistema vođenja, radarskih sistema za otkrivanje i praćenje ciljeva u vazdušnom prostoru i navođenja raketa na njih, kao i lovačkih aviona visokih borbenih mogućnosti.

Istraživani su, uvežbavani i u praksi primenjivani različiti načini savlađivanja PVO, pri čemu su preporučivana, uglavnom, tri principa: (1) kad god je moguće treba izbegavati dejstvo po sredstvima PVO; (2) ako to nije moguće, treba preduzeti mere za smanjivanje njihove efikasnosti masovnom primenom sredstava za protivelektronska dejstva, i (3) ako ni to nije moguće, treba ih neutralisati (uništiti) vatrenim dejstvima.

Let na malim i granično malim visinama smatran je (i još uvek se smatra) jednim od efikasnijih načina za savlađivanje

PVO. Takav let, pri visokim podzvučnim brzinama (0,8–0,9 maha) značajno smanjuje efikasnost PVO zbog kratkog vremena od otkrivanja aviona do dejstva sredstava PVO, kratkog vremena zadržavanja aviona u zoni efikasnog dejstva PVO (moguć manji broj ispaljenih artiljerijskih rafala, odnosno lansiranja raketa), ograničenosti upotrebe pojedinih tipova raketa pri velikim brzinama leta i određenim rakursima aviona itd. Međutim, na malim visinama povećava se verovatnoća pogađanja aviona vatrom iz streljačkog i lakog artiljerijskog naoružanja, posebno pri manjim brzinama leta.³

Iskustvo iz lokalnih ratova vođenih posle Drugog svetskog rata pokazalo je da je avijacija imala najviše gubitaka pri izvođenju borbenih dejstava u neposrednoj vazduhoplovnoj vatrenoj podršci, a u okviru nje – iznad objekta dejstva. To se, naravno, odnosi na dejstvo nevođenim ubojnim sredstvima koja se lansiraju (otkačuju) sa udaljenosti koja je u granicama zone efikasnog dejstva sredstava neposredne protivvazdušne odbrane.

Pri vatrenoj podršci jedinicama kopnene vojske avijacija, pored leta na malim i granično malim visinama, primenjuje i druge načine za savlađivanje neprijateljeve PVO, kao što su: izvođenje protivraketnog, protivartiljerijskog i protivlovačkog manevra, protivelektronska dejstva, obmanjivanje itd., a u krajnjem i neutralisanja sredstava PVO vatreanim udarima. U praksi se pokazalo da se kompleksnom primenom tih i drugih mera i postupaka postiže visoka efikasnost u savlađivanju neprijateljeve protivvazdušne odbrane.

ORGANIZOVANJE I OSTVARENJE SADEJSTVA

Borbena dejstva u savremenom boju (operaciji) jedinice kopnene vojske izvodiće najčešće u tesnom sadejstvu s avijacijom. Velike borbene mogućnosti jedinica kopnene vojske i avijacije i sve složeniji uslovi za izvođenje združenog boja (operacije) zahtevaju strogu koordinaciju njihovih dejstava po ciljevima, zadacima, vremenu i načinima izvođenja. Time se

³ U Vijetnamu je, u prvih godinu i po dana rata, oko 60 odsto ukupnih gubitaka američke avijacije bilo od dejstva protivavionskih topova kalibra 37, 57 i 85 mm. Iznad Južnog Vijetnama, jedan pogodak streljačkih naoružanjem kalibra do 12,7 mm, za avione F-105, postizao je na 90 avio-poletanja, za F-5 na 240 avio-poletanja, a za jurišne avione manjih brzina situacija je bila katastrofalna: za dve godine rata Amerikanci su iznad Južnog Vijetnama izgubili 182 jurišna aviona tipa A-1 (klipni) i A-37 (mlazni).

stvaraju povoljni uslovi za potpunije iskorišćenje potencijalnih borbenih mogućnosti kopnenih snaga i avijacije i kompenzovanje slabih strana jednih jakim stranama drugih. Uz to, povećava se i ukupna jačina dejstva po neprijatelju.

Organizovanje i ostvarenje sadejstva između jedinica kopnene vojske i avijacije u borbenim dejstvima uslovljeni su, pre svega, razvojem sredstava ratne tehnike kojima su naoružani, promenama u organizacijskoj strukturi jedinica, oblicima i načinima izvođenja borbenih dejstava na kopnu i u vazдушnom prostoru i jačanjem međusobne zavisnosti borbenih dejstava jednih i drugih na taktičkom i operativnom nivou. Dobro organizovano i neprekidno održavano sadejstvo povećava verovatnoću razbijanja i uništenja brojno jačeg neprijatelja i postizanje ciljeva boja (operacije) uz minimalne vlastite gubitke. Loše organizovano, narušeno ili neostvareno sadejstvo dovodi do slabljenja borbene sposobnosti angažovanih snaga, neusklađenosti, međusobnog ometanja i, u krajnjem, do značajnog smanjenja efikasnosti njihovih dejstava, odnosno do neobavljanja postavljenog zadatka.

Sadejstvo između jedinica kopnene vojske i avijacije organizuje se zavisno od sastava angažovanih snaga i sredstava, zamaha njihovih dejstava, karaktera zadataka koje obavljaju i cilja koji treba da postigne. Njegov smisao je, pre svega, u preciznoj raspodeli zadataka (objekti dejstva) i određivanju postupnosti angažovanja snaga.

Letno-tehničke karakteristike (brzina, dolet, vatrena moć i slično) i taktičke mogućnosti (manevarske mogućnosti, sposobnost za brzo izražavanje i prenos težišta dejstva po frontu i dubini, koncentracija vatre u kratkom vremenu i slično) aviona taktičke avijacije bitno se razlikuju od karakteristika drugih borbenih sredstava namenjenih za uništenje (neutralisanje) objekata na zemlji. Zbog toga međusobni odnosi jedinica kopnene vojske i avijacije, naoružani različitim borbenim sredstvima, mogu da se uređuju samo jasnom, preciznom koordinacijom i usklađivanjem njihovih dejstava. Sadejstvo između avijacije i jedinica kopnene vojske organizuje komandant jedinice (sastava) kopnene vojske koja izvodi boj (operaciju), i to prvenstveno za potrebe i u interesu snaga koje dejstvuju na glavnom pravcu (obavljaju težišni zadatak). Osnovu za organizovanje sadejstva čini odluka komandanta za boj (operaciju), u kojoj se, pored ostalog, određuju: cilj, zadatak, način, redosled i postupnost dejstva i

vatrenog uništenja neprijatelja, linije (pojasevi) razgraničenja rejona dejstva avijacije i kopnenih snaga, organizacija komandovanja, veze, obaveštenja – izveštavanja, i drugo. Posebno je važno i neophodno da se jasno odrede zadaci koje zajednički obavljaju jedinice kopnene vojske i avijacija i moguće varijante izvođenja borbenih dejstava. Jedinicama kopnene vojske i avijacije koje učestvuju u dejstvima u boju (operaciji) precizno se određuju, pre svega: vreme, mesto i način dejstva; rejon, objekat i vreme nanošenja udara, i način organizovanja svih vrsta obezbeđenja borbenih dejstava. Osnove organizovanja i ostvarenja sadejstva treba razraditi još u miru i uvežbavati ih i usavršavati u toku borbene i taktičke obuke prema planovima upotrebe jedinica u početnom periodu rata, na određenom prostoru i pravcima. Nakon početka ratnih dejstava, način organizovanja i ostvarenja sadejstva treba usklađivati s konkretnom situacijom na bojištu (u zoni boja, operacije).

Uvođenje u naoružanje jedinica kopnene vojske i avijacije novih borbenih sredstava veoma visokih borbenih mogućnosti, novih tehničkih sredstava za rukovođenje borbenim dejstvima, komandovanje jedinicama i upravljanje vatrom, sistema za protivelektronska dejstva i drugo, umnogome usložava proces planiranja, organizovanja i ostvarenja sadejstva uopšte, a time i sadejstva između jedinica kopnene vojske i avijacije. Usklađivanje borbenih dejstava na taktičkom i višem nivou između jedinica kopnene vojske i avijacije, kao i između njih i suseda i jedinica za obezbeđenje borbenih dejstava, zahteva angažovanje znatnih snaga i sredstava. Visoka dinamičnost borbenih dejstava, brza i nagla promena situacije na zemlji i u vazдушnom prostoru, angažovanje brojnih snaga i različitih sistema oružja na velikom prostoru zahtevaju brzi protok informacija, odnosno visok stepen automatizacije procesa prijema (prikupljanje), obrade, prikazivanja i prenosa podataka o situaciji na zemlji i u vazдушnom prostoru.⁴ Tamo gde takva tehnika nedostaje ili se, iz bilo kojih razloga, ne može koristiti, neophodno je da se pravovremeno iznađu i pripreme dokumenta čiji oblik, sadržaj i funkcionalnost omogućavaju brz operativan rad svim subjektima koji učestvuju u planiranju, organizovanju i ostvarenju sadejstva.

⁴ Efikasna upotreba raznorodnih multinacionalnih snaga u ratu u Persijskom zalivu, raspoređenih na velikom prostoru, bila je moguća, pored ostalog, i zbog snažne informatičke podrške.

Zadatke avijaciji za neposrednu vazduhoplovnu vatrenu podršku, u okviru odobrenog naprezanja (broj avio-poletanja), postavlja komandant jedinice kopnene vojske preko organa RV i PVO za sadejstvo, koji je, zajedno s odgovarajućim organima operativne vazduhoplovne komande, odgovoran za pripremu i dejstvo avijacije. Analizom dosadašnjih iskustava iz upotrebe avijacije u neposrednoj vazduhoplovnoj podršci kopnenim snagama u lokalnim ratovima, na vežbama, kao i u borbenim dejstvima na teritoriji Slovenije i Hrvatske u toku 1991. godine uočene su određene greške, među kojima posebnu pažnju treba obratiti na:

- upotrebu avijacije za uništenje i onih ciljeva koji su, prema mestu, vremenu i efektu, mogli biti uništeni sredstvima jedinica kopnene vojske;
- nedovoljnu koordinaciju i sadejstvo između jedinica kopnene vojske i avijacije na taktičkom i operativnom nivou;
- neracionalno i neekonomično trošenje resursa avijacije;
- nedostatak pravovremenih, potpunih i pouzdanih podataka o objektima dejstva, kao i na rezultate (efekti) vatrenih udara avijacije.

Upotreba avijacije za uništenje ciljeva koji su u dometu borbenih sredstava jedinica kopnene vojske i koji mogu biti uništeni (neutralisani) u zadatom roku, mestu i u potrebnom stepenu jedna je od najčešćih slabosti pri planiranju dejstva avijacije u neposrednoj vazduhoplovnoj vatrenoj podršci. To je posledica, uglavnom, nedovoljnog shvatanja namene i mogućnosti borbenih aviona, potrebe za njihovim angažovanjem onda kada je najpotrebnije, kao i želja pojedinih komandanata jedinica kopnene vojske i njihovog verovanja da se dejstvom avijacije i takvi ciljevi mogu brže i sigurnije uništiti. Time se borbenim avionima pridaje uloga dalekometnih artiljerijskih oruđa, a njihov doprinos uspehu borbenih dejstava na bojištu svodi se na najmanju meru.

Propusti u koordinaciji i sadejstvu jedinica kopnene vojske i avijacije u neposrednoj vazduhoplovnoj vatrenoj podršci onemogućavaju iskorišćenje efekata njihovih dejstava, umanjuju stepen iskorišćenja borbenih mogućnosti jednih i drugih, dovode do neusklađenosti dejstava po mestu, cilju i vremenu, a u pojedinim slučajevima i do nanošenja gubitaka sopstvenim snagama. U uslovima visoke dinamičnosti borbenih dejstava, velike pokretljivosti jedinica, nepostojanja jasno izražene i neprekidne linije fronta i isprepletenosti neprijateljevih i

vlastitih snaga na prednjem kraju (u pretpolju) nemoguće je bez preciznog planiranja, jasnog definisanja vremena i mesta udara i primene odgovarajuće signalizacije, sprečiti slučajeve dejstva po sopstvenim snagama.

U Drugom svetskom ratu i lokalnim ratovima vođenim posle njega primenjivana su različita sredstva za obeležavanje položaja vlastitih snaga: platna, dim, signalne rakete itd. I u našoj narodnooslobodilačkoj borbi, u završnim operacijama za oslobođenje zemlje, korišćena su platna i signalne rakete za označavanje položaja naših jedinica. Štab 3. armije, 11. marta 1945, izdao je posebno uputstvo za korišćenje tih signalnih sredstava⁵ a 13. marta to isto je učinio i Štab 4. armije.⁶ U zapovesti komandanta 3. armije, general-lajtnanta Koste Nađa, jedna tačka sadrži odredbu o načinu održavanja veze između avijacije i jedinica armije u nastupanju ka Bjelovaru i Varaždinu.⁷ I pored primene signalnih sredstava, problem bezbednosti sopstvenih trupa ni u Drugom svetskom ratu ni u lokalnim ratovima, uključujući i rat u Persijskom zalivu, nije bio rešen na zadovoljavajući način – slučajevi dejstva avijacije po sopstvenim trupama nisu bili isključeni. Radi sprečavanja nanošenja gubitaka sopstvenim snagama (jedinice kopnene vojske, odnosno avijacije), kad god je to moguće, treba izbegavati istovremeno dejstvo artiljerije, minobacača, raketnih sistema zemlja-zemlja, aviona i helikoptera po neprijateljevim objektima u rejonu ograničenih razmera. Takva zajednička dejstva treba planirati i izvoditi tako da se dejstvo pojedinih sredstava odvađa vremenski ili po mestu (daljina).

Racionalno i ekonomično trošenje resursa sredstava ratne tehnike je opšti zahtev, koji važi za sva sredstva i sva borbena dejstva. To je posebno izraženo kada se radi o avijaciji, jer su avioni i helikopteri veoma skupi. Neracionalno i neekonomično trošenje resursa borbene avijacije u neposrednoj vazduhoplovnoj vatrenoj podršci kopnenim snagama na bojištu posledica je, pre svega, nejedinstvenog shvatanja principa njene upotrebe i neosnovanog nastojanja komandanata jedinica kopnene vojske da avijacija u što većem broju, i što češće, dejstvuje po objektima koji su u vidokrugu ljudstva tih jedinica radi podizanja i održavanja njihovog visokog morala, kao i

⁵ Zbornik NOR, tom X, knj. 2, dok. br. 33.

⁶ Isto, dok. br. 39.

⁷ Isto, dok. br. 155.

namere komandanata avijacijskih jedinica da određivanjem većeg broja aviona i veće količine ubojnih sredstava od proračunate stvore izvesnu rezervu u pogledu sigurnog uništenja (neutralisanja) određenog objekta dejstva. Odobreno naprezanje avijacije za neposrednu vatrenu podršku komandanti jedinica kopnene vojske treba racionalno da troše. Oni ne bi trebalo da raspoložive potencijale avijacije utroše u vreme i na mestu kada i gde ta dejstva ne dovode do odlučujućih rezultata. Takav način trošenja resursa avijacije najčešće dovodi do toga da podrška avijacije izostane onda kada je najpotrebnija.

Prilikom upotrebe avijacije u vatrenoj podršci treba imati jasno izraženo težište. Angažovanje na velikom prostoru borbenih aviona visokih borbenih mogućnosti za otkrivanje i uništavanje pojedinačnih, malorazmernih, pokretnih i slabootpornih ciljeva, kao što su minobacači, snajperisti, pojedinačna sredstva za protivoklopnu borbu i protivvazдушnu odbranu itd., dovodi do neracionalnog trošenja resursa i postizanja slabih efekata. Takođe, nastojanje komandanata jedinica kopnene vojske da se u okviru neposredne vazduhoplovne vatrene podrške stavi pod udar što veći broj objekata dovodi do neracionalnog rasipanja snaga avijacije na više-manje važnih ciljeva, umesto sasređivanja snaga na težišne objekte, čijim se uništenjem (neutralisanjem) značajno doprinosi uspehu boja (operacije).

Uspešno organizovanje i izvođenje borbenih dejstava u neposrednoj vazduhoplovnoj vatrenoj podršci uslovljeno je obezbeđenjem pravovremenih (po mogućstvu u realnom vremenu), potpunih i pouzdanih izviđačkih podataka o objektima dejstva. Zbog čestih i brzih promena na bojištu, visoke dinamičnosti borbenih dejstava, čestog premeštanja snaga i sredstava itd., neophodno je neprekidno prikupljanje, obrada i dostavljanje izviđačkih podataka zainteresovanim komandama i jedinicama KoV i RV i PVO. Podaci o objektima dejstva na bojištu mogu se prikupljati vizuelnim izviđanjem i izviđanjem pomoću tehničkih sredstava – aerofoto-kamerama, radarskim, laserskim, televizijskim i infracrvenim uređajima. Ratna vazduhoplovstva koja u svom naoružanju nemaju avione opremljene savremenom izviđačkom opremom primenjivaće uglavnom vizuelno i aerofoto-izviđanje.

U praksi se često avijaciji ne obezbeđuju kvalitetni izviđački podaci o objektima dejstva. Oni su često nepotpuni, nepouzdati, kasno dostavljeni i zastareli, što znatno otežava pronalaženje i raspoznavanje objekata, određivanje odgovarajućih ubojnih sredstava za njihovo uništenje i pravca napada, i slično. Zbog nedostatka podataka o stanju i rasporedu borbenih sredstava PVO gubici avijacije premašuju očekivane i prihvatljive. Ponekad izostaje saradnja između komandi rodovskih jedinica kopnene vojske i avijacije, taktičkog i operativnog nivoa, u razmeni informacija o potencijalnim objektima dejstva. Zbog nedostatka koordinacije između tih komandi događa se da iste objekte izviđaju i kopnene i avijacijske jedinice. Racionalna upotreba snaga i sredstava za izviđanje, neprekidna razmena prikupljenih podataka, pravovremeno i jasno postavljanje zahteva o prioritetima izviđanja doprinose kvalitetnom obezbeđenju posada aviona podacima o objektima dejstva, što se povoljno odražava na efikasnost njihovih dejstava u neposrednoj vatrenoj podršci.

Pouzdati podaci o rezultatima (efekti) vatrenih udara avijacije preduslov su za planiranje narednih dejstava. Njih mogu da prikupljaju i dostavljaju same posade – osmatranjem efekata svojih dejstava (gađanje, raketiranje, bombardovanje), vazduhoplovni oficiri za navođenje – neposrednim osmatranjem i posade izviđačkih aviona – kontrolnim izviđanjem nakon završenog dejstva, kao i ljudstvo komandi i jedinica kopnene vojske koje je avijacija podržavala. U praksi se pokazuje da se to ne čini uvek, odnosno da su podaci o rezultatima dejstva često nepotpuni i nepouzdati, što može imati za posledicu suvišno trošenje resursa ponavljanjem dejstva po već uništenim (neutralisanim) objektima ili izlaganje jedinica kopnene vojske teškim gubicima zbog lažnog uverenja da su ti objekti uništeni (neutralisani).

Racionalno korišćenje mogućnosti avijacije u neposrednoj vazduhoplovnoj vatrenoj podršci i sprečavanje dejstva po sopstvenim trupama uslovljeni su razrešenjem brojnih pitanja, među kojima su: način i nadležnost u odlučivanju o angažovanju avijacije; određivanje snaga i objekata dejstva; pozivanje, obezbeđivanje i navođenje posada aviona na objekte dejstva i kontrola rezultata dejstva. U našim dokumentima (pravila, uputstva, instrukcije i sl.) ta pitanja su, uglavnom, definisana.

Međutim, pojedini postupci u planiranju i organizovanju sadejstva ili nisu dovoljno jasno precizirani ili nalažu uskladjivanje s novim zahtevima savremenih borbenih dejstava i nastalim promenama u organizacijskoj strukturi, opremi i naoružavanju jedinica kopnene vojske i avijacije. To se odnosi, pre svega, na način i put pokretanja i dostavljanja zahteva za podršku, pozivanja avijacije, održavanje veze (kontrole leta) u odlasku i povratku sa zadatka, navođenje na objekte dejstva, preusmeravanje na rezervne objekte dejstva (nove zadatke) itd.

Jedan od mogućih načina za razrešenje tog problema u nas mogao bi biti zahtev za podršku avijacijom koji bi podnosio komandant bataljona, izuzetno komandir čete. Zahtev treba da ide preko komande brigade u komandu operativne jedinice (na primer, korpusa), gde bi se analizirao uz pomoć vazduhoplovnog oficira za vezu. Ukoliko se oceni kao opravdan bio bi upućen višoj (operativno-strategijskoj) komandi na ocenu i odobrenje. Viša komanda (komanda vojišta, operativne grupe), u kojoj se nalazi organ RV i PVO (ili predstavnici komande korpusa RV i PVO), treba da oceni njegovu opravdanost i donese konačnu odluku. Ukoliko ga prihvati, naređuje njegovu realizaciju u okviru odobrenog naprezanja avijacije, preko komande korpusa RV i PVO, a povratnom informacijom obaveštava podnosioca zahteva o svojoj odluci. Komanda korpusa RV i PVO, po prijemu naređenja za podršku treba da naredi avijacijskoj jedinici (avijacijskoj brigadi ili neposredno eskadrili) obavljanje borbenog zadatka. Naređenjem se može odrediti: broj aviona, objekat dejstva, marš-ruta, vreme udara, varijanta opterećenja aviona, način napada itd. Zadatak posadama izdaje komandant (komandir) jedinice, nakon upoznavanja s naređenjem i posle neophodne procene situacije.

U hitnim slučajevima, zahtev za podršku mogao bi komandi vojišta (operativne grupe) da uputi neposredno komandant bataljona, preko vazduhoplovnog oficira za navođenje ili vezu (ukoliko ga ima). Ukoliko se prihvati, put do njegove realizacije je isti kao prilikom redovnog dostavljanja zahteva, a povratnom informacijom bi trebalo da se o donetoj odluci obaveste, pored podnosioca zahteva, i sve komande po vertikali. Takve hitne zahteve ispunjavaju posade koje su u

pripravnosti na aerodromu ili u vazdušnom prostoru, a zadatak primaju preko radija. Može biti razrađena i varijanta da se zahtev iz komande bataljona (brigade) uputi direktno avijacijskoj jedinici, s tim da upućivanje zahteva, preko sredstava veze, sluša i određeno lice iz komande vojišta (operativne grupe). Ukoliko je zahtev opravdan i uklapa se u zamisao i plan dejstva, lice iz komande vojišta dopušta njegovu realizaciju, a u protivnom interveniše i zabranjuje ga.

Posle poletanja, u letu ka objektu dejstva, vođe grupa bi trebalo da održavaju vezu s operativnim centrom komande korpusa RV i PVO (a on s operativnim centrom komandnog mesta komande vojišta), odnosno s isturenim komandnim mestom korpusa RV i PVO na komandnom mestu komande vojišta, kako bi mogle da budu pravovremeno obavestene o situaciji u vazdušnom prostoru, eventualnim promenama zadatka ili preusmerene na drugi (rezervni) objekat dejstva ili zadatak. Na određenoj udaljenosti od objekta dejstva posade treba da pređu na vezu sa vazduhoplovnim oficijom za navođenje (VON), koji ih informiše o karakteristikama objekta dejstva, njegovoj poziciji, poziciji vlastitih snaga, pravcu napada, i drugom.

O ulozi vazduhoplovnih oficira za navođenje u nas se često govori, ali se, i pored toga, nedovoljno shvata njegova uloga, potrebna stručnost, psihofizičke i druge sposobnosti koje treba da poseduje. Od njega se zahteva da poznaje taktiku jedinica kopnene vojske i avijacije, način organizovanja i ostvarenja sadejstva među njima, letno-tehničke karakteristike aviona, njihove opreme i naoružanja, kao i da bude uvežban u komandovanju posadama aviona nad bojištem (objektom dejstva). Za sada su vazduhoplovni oficiri za navođenje opremljeni radio-stanicama za vezu sa posadama u vazdušnom prostoru. Da bi imao dobru preglednost objekata dejstva mora da izabere pogodan položaj na zemljištu. To su obično uzvišenja – prirodna ili veštačka, a u nekim slučajevima navođenje se može obavljati iz aviona ili helikoptera. Svoj položaj mora dobro da maskira da ne bi bio lako otkriven i uništen. Svoj položaj na zemljištu najlakše demaskira kada koristi signalne rakete za pokazivanje pravca napada i objekata dejstva.

Zaključak

Organizovanje i ostvarenje sadejstva između avijacije i jedinica kopnene vojske u savremenom ratu, koji su uslovljeni razvojem sredstava ratne tehnike, promenama u organizacionoj strukturi jedinica avijacije i kopnene vojske, oblicima i načinima izvođenja borbenih dejstava na kopnu i u vazдушnom prostoru, sve su značajniji. Sve veće borbene mogućnosti avijacije i kopnenih snaga i sve složeniji uslovi izvođenja zajedničkih dejstava nameću strogu koordinaciju njihovih dejstava po ciljevima, zadacima, mestu, vremenu i načinu izvođenja.

Uvođenje u naoružanje novih borbenih sredstava u jedinicama avijacije i kopnene vojske, novih tehničkih sredstava za rukovođenje borbenim dejstvima, komandovanje jedinicama i upravljanje vatrom, i slično, zahteva visok stepen automatizacije procesa prijema, obrade, prikazivanja i prenosa informacija o situaciji na kopnu i u vazдушnom prostoru.

Komande jedinica avijacije i kopnene vojske osnove i dokumenta za organizovanje i ostvarenje sadejstva treba da razrade u miru, da ih provere u praksi u okviru borbene i taktičke obuke, te da ih neprekidno usavršavaju prema promenama u razvoju sredstava ratne tehnike, taktike njihove upotrebe, kao i načina izvođenja borbenih dejstava na kopnu i u vazдушnom prostoru.